BIOLOGICKÉ CENTRUM AV ČR, v. v. i.

PARAZITOLOGICKÝ ÚSTAV

Akademie věd České republiky

www.paru.cas.cz

„Neviditelný život rozhoduje."

prof. RNDr. Julius Lukeš, CSc.
ředitel PARÚ

Počet publikací v impaktovaných časopisech za rok 2015: 147
Počet zaměstnanců (FTE): . . . 102
Počet doktorandů:. 32
Počet běžících projektů a zakázek hlavní činnosti: . . . 31

Pro průmysl a zdravotnictví

Vývoj vakcíny proti přenosu patogenů klíšťaty
Testování přípravků proti klíšťatům
Nové metody v elektronové mikroskopii
Vývoj potravinových aditiv pro prevenci žaberních onemocnění lososů
Testování kvality vstupních materiálů a výrobních dílů pomocí skenovacího elektronového mikroskopu
Analýza velikosti micel pomocí kryo FESEM a TEM – pro kosmetické využití.

KONTAKT:
Biologické centrum AV ČR, v. v. i.
Parazitologický ústav
Branišovská 1160/31
370 05 České Budějovice
tel.: +420 385 310 351
fax: +420 385 310 388
e-mail: paru@paru.cas.cz

Role parazitů na Zemi

Posláním Parazitologického ústavu, který vznikl v r. 1962, je získávat, prohlubovat a šířit znalost biologie a ekologie parazitických prvoků a eukaryotních mikroorganismů, helmintů a členovců. Ústav provádí nejen výzkum, ale také vzdělávání na národní i mezinárodní úrovni. Výsledky jsou využívány při prevenci a léčbě nemocí lidí i zvířat, a také v zemědělství.

Odkrýváme tajemství oceánu

Naprostá většina biodiverzity a biomasy oceánu je tvořena mikroskopickým planktonem, o jehož složení a ekologické funkci jsme však měli pouze mlhavou představu. Mezinárodní vědecký tým, podílející se na expedici Tara Oceans (viz obr.), zmapoval diverzitu a četnost jednotlivých skupin planktonu. Jedním z hlavních výsledků je odhalení zásadního podílu heterotrofních prvoků, kteří svou druhovou pestrostí vysoce převyšují bakterie i fotosyntetické řasy. Zjistili jsme, že druhově nejbohatšími organismy v oceánech jsou diplonemy, prvoci z příbuzenstva parazitických trypanozom, doposud známí pouze z několika druhů z pobřežních vod.

Od fotosyntézy k parazitismu

Podíleli jsme se na objevu chromeridních řas, fototrofních předchůdců výtrusovců – smrtelných parazitů člověka způsobujících například malárii či toxoplazmózu. V rámci mezinárodních projektů jsme určili sekvence jaderného, mitochondriálního i plastidového genomu obou dosud popsaných chromeridních řas, *Chromera velia* (viz obr.) a *Vitrella brassicaformis*. Analýzy těchto genomů ukazují, že fototrofní předek parazitů již obsahoval většinu genů, které jsou dnešními výtrusovci používány pro parazitický způsob života. Navíc *C. velia* obsahuje nejmenší známý mitochondriální genom a jako jediný fototrof na Zemi syntetizuje chlorofyl z glycinu, nikoliv z glutamátu.

Mitochondrie trypanozóm – náš cíl

Bičíkovec *Trypanosoma brucei* (viz obr.) a další příbuzné druhy jsou původci závažných onemocnění lidí a hospodářských zvířat v tropech. Přes léta intenzivního výzkumu proti nim stále nedisponujeme ani efektivním lékem ani vakcínou. Úspěšnost parazita mimo jiné spočívá i ve značné flexibilitě mitochondriálního metabolismu, díky níž se umí rychle přizpůsobit různým životním podmínkám. Cílem našeho výzkumu jsou esenciální mitochondriální procesy, jako je syntéza železito-sirných klastrů, úprava RNA transkriptů či regulace respirace a produkce ATP. Výsledky našeho výzkumu potvrzují obrovskou přizpůsobivost parazita a zároveň nám umožňují nalézt možné cíle pro budoucí terapii.

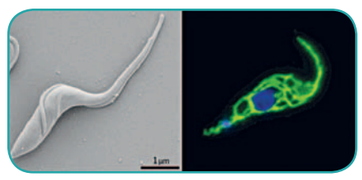

Spící zabijáci v nás

Podařilo se nám prokázat, že téměř každý z nás si v sobě nosí mikrosporidie rodu *Encephalitozoon* (viz obr.). V rovnováze s imunitním systémem nepředstavují tito nitrobuněční paraziti pro člověka žádné riziko. Pokud však dojde k narušení rovnováhy ve prospěch parazita v důsledku stáří, snížení imunity, stresu nebo jiné zátěže, rozvine se infekce s řadou různých klinických projevů často zaměňovaných za jiná onemocnění. Včasnou diferenciální diagnostikou, na jejímž základě byla změněna léčebná schémata, se podařilo zachránit několik pacientů v přímém ohrožení života. U desítek pacientů zahrnutých do prováděných studií po správně zvolené terapii obtíže ustoupily.

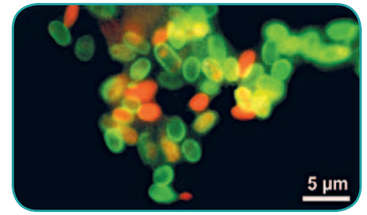

Ichtyoparazitologie

Eukaryotní mikroorganismy napadající ryby mohou být příčinou závažných ekonomických škod. Mezi nejvýznamnější patří žahavci extrémně přizpůsobení parazitickému způsobu života – rybomorky (Myxozoa). Metodami transkriptomiky a genomiky jsme se podíleli na odhalení způsobu, jakým tito cizopasníci využívají své rybí hostitele a ovlivňují jejich chování a metabolismus. Výzkum je doplněn studiem jejich ultrastruktury, biologie, životních cyklů, ekologie, fylogeneze a evoluce.

V rámci mezinárodního projektu jsme se podíleli na mapování globální diverzity tasemnic (viz obr.). Výsledkem sedmiletého výzkumu jsou nové poznatky o rozmanitosti této skupiny parazitických helmintů, ale především o jejich evoluční historii, a to i u zástupců cizopasících u člověka.

Klíště – nebezpečný parazit

Z parazitických onemocnění představují v ČR jedinou vážnou hrozbu pro člověka i zvířata choroby přenášené klíšťaty – lymeská borelióza, klíšťová encefalitida, babezióza a anaplazmóza. Nyní se výzkumu klíšťat a jimi přenášených nemocí věnuje pět laboratoří, které pokrývají téměř všechny důležité aspekty složitých interakcí mezi klíšťaty, patogeny a hostiteli (viz obr.). Tím je českobudějovická „klíšťecí sekce" výjimečná v evropském i celosvětovém měřítku. V centru výzkumného zájmu je evropské klíště *Ixodes ricinus* a původci lymeské boreliózy (spirochety druhového komplexu *Borrelia burgdorferi*), virus klíšťové encefalitidy (VKE) a nově i prvoci rodu *Babesia*, kteří způsobují onemocnění podobné malárii.

Výzkum patogenů je zaměřen na jejich molekulární ekologii, druhovou rozmanitost a diagnostiku. Významné výsledky přineslo studium mechanismů rozvoje onemocnění, imunitní odpovědi a orgánového poškození VKE i testování nových virostatik, které vedlo k nalezení účinných látek s velkým potenciálem pro léčbu klíšťové encefalitidy a dalších závažných virových infekcí, například komáry přenášeného viru Zika.

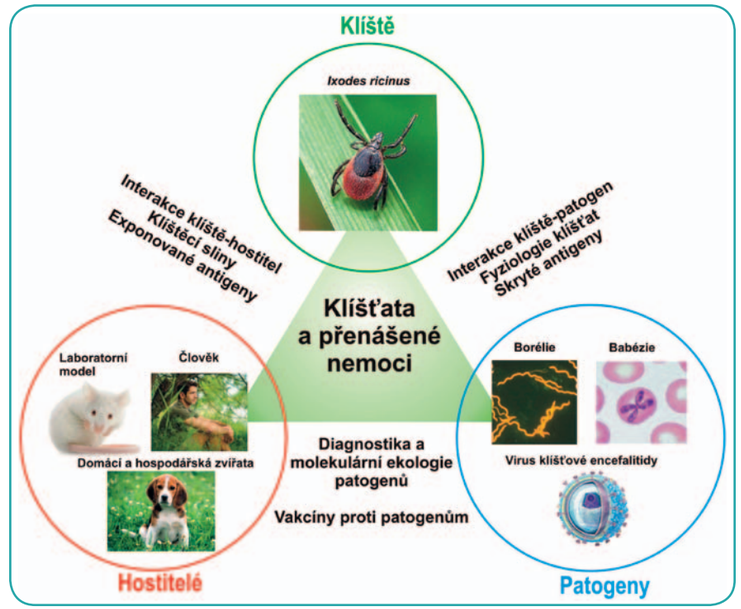

Folia Parasitologica je mezinárodní časopis, který vychází v režimu open access. Aktuální impakt faktor je 1,271. Více informací: folia.paru.cas.cz